

نقش مقاومت اسلامی در مقابله با سلطه استکبار جهانی

مهدی زرین فر^۱

چکیده:

در جهان امروز شاهد سیاست‌های بازدارنده استکبار جهانی علیه جامعه اسلامی هستیم. جامعه اسلامی با پیشینه تمدنی درخشان خود تحولات علمی، سیاسی و اقتصادی را به منصفه ظهور رسانید که بن مایه‌های آن برگرفته از آموزه‌های دینی و سیره نبوی بود. در گذر تاریخ اختلافات درونی جامعه اسلامی و توطئه‌های استکبارگران که در پی غارت ثروت‌های مادی و معنوی جامعه اسلامی بودند باعث شد تا وحدت جامعه اسلامی با آسیب‌های جدی مواجه شود. در مقطع کنونی مجاهدان جوامع اسلامی با تشکیل جبهه مقاومت به مقابله با توطئه‌های استکبار جهانی برآمدند و پیروزی‌هایی را در عرصه‌های سیاسی، نظامی و اقتصادی به دست آوردند. در شرایط حساس کنونی شاهد آن هستیم که مقاومت اسلامی توانسته است به عنوان یک باور و اندیشه دینی، ضمن احیاء عزت جامعه اسلامی، پیشاهنگ تحولات تاریخی دوران معاصر شود.

کلید واژه: مقاومت، عزت، جهان اسلام، استکبار جهانی

مقدمه:

آن زمان که جامعه اسلامی دوران شکوفایی خود را طی می‌کرد، غرب در دوران قرون وسطا به سر می‌برد اما امروز استعمارگران با استفاده از مزیت نیروی نظامی و ائتلاف با متحدان توانسته‌اند

۱. کارشناسی ارشد تاریخ ایران اسلامی

منابع انرژی و معادن کشورهای اسلامی را تاراج نمایند. استعمارگران با مهیا کردن زمینه‌های انحراف در جوامع اسلامی و دور کردن آنها از اسلام اصیل و با اتخاذ سیاست تضعیف جوامع اسلامی مطامع استعماری خود را دنبال می‌کنند و وابستگی کشورهای اسلامی به ظرفیت‌های علمی و تکنولوژی غرب و عدم اتحاد و انسجام اسلامی و نیز درگیری‌های درونی باعث شده تا مسلمانان از تشکیل جبهه واحد در عرصه‌های مختلف فرهنگی، اقتصادی و نظامی ناکام مانده و شرایط بغرنجی را سپری نمایند. پرسشی که اکنون به ذهن هر مسلمان خیرخواهی متبادر می‌شود این است که آیا شرایط امروز جامعه اسلامی تناسبی با سرمایه‌های مادی و معنوی امت اسلامی دارد؟ آیا مسلمانان به توصیه خداوند متعال عمل کردند که توصیه فرموده است: ﴿وَاطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ وَاصْبِرُوا إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ﴾ (انفال/ ۴۵)

ظرفیت‌ها و سرمایه‌های جهان اسلام

جوامع اسلامی بخش پهناوری از وسعت جهان را به خود اختصاص داده اند. نیمی از نقاط استراتژیک جهان از اندونزی در شرق گرفته تا مراکش در غرب در جغرافیای جهان اسلام قرار دارد. مسلمانان دارای جمعیتی بیش از یک میلیارد نفر در سراسر جهان هستند. این جمعیت قابل توجه، به عنوان یک قطب جمعیتی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی بزرگ توانایی دارد تا با استفاده از ظرفیت‌ها و استعدادهایی جوامع اسلامی، اتحاد امت اسلامی را به ارمغان آورد. دکتر حافظ نیا، عوامل نه گانه قدرت ملی (کشورها) را شامل عوامل اقتصادی، سیاسی، فرهنگی، اجتماعی، سرزمینی، نظامی، علمی و فناوری، فرامرزی و فضایی بر می‌شمارد که از شاخص‌های مهم قدرت منطقه‌ای و جهانی کشورها به شمار می‌روند. (حافظ نیا، ۱۳۸۶: ۸۱) در شرایط امروز که کشورهای اسلامی در سرزمین وسیعی با ۱۱ هزار کیلومتر طول و ۵ هزار کیلومتر عرض قرار گرفته‌اند (عزت‌ی، ۱۳۷۱: ۱۶۳) می‌توانند با بهره‌مندی از مزیت هم‌جواری و مرز مشترک، بستر مناسبی را برای اتحاد امت اسلامی فراهم نمایند. موقعیت‌های مهم ژئوپلیتیکی جهان اسلام مانند تنگه داردانیل و بسفر، کانال سوئز، باب المندب، تنگه هرمز، تنگه مالاکا و تنگه جبل الطارق، خلیج فارس، دریای عمان و دریای سرخ که در کوتاه کردن فواصل دریایی و زمینی، میان شرق و غرب نقش مهمی به عهده دارند از ظرفیت‌های ممتاز جهان اسلام محسوب می‌شوند. (همان، ۱۶۳ - ۱۷۵) در شرایط فعلی جهان اسلام به لحاظ جغرافیای

سیاسی و موقعیت ژئوپلیتیک در بهترین شرایط ممکن قرار دارد. موقعیت منحصر به فرد جغرافیای سیاسی کشورهای اسلامی به انضمام سایر ظرفیت‌های ممتاز آنها، عامل مهمی برای تشکیل امت واحد اسلامی به عنوان یک قدرت اثرگذار جهانی قلمداد می‌شود.

منازعات و اختلافات کشورهای اسلامی

در عصر حاضر جوامع اسلامی با فاصله گرفتن از آموزه‌های دینی و سیره نبوی دوران تفرقه و تنازع را سپری می‌کنند. هرچند قرآن کریم در خصوص اختلاف و پراکندگی به مسلمانان هشدار داده است و آن در ردیف عذاب‌های آسمانی همچون زلزله و صاعقه یاد می‌کند اما مسلمانان با نادیده گرفتن توصیه‌های پروردگار متعال متفرق شده و در مواردی نیز با استعمارگران و متجاوزان پیمان دوستی و مودت امضاء کرده‌اند. قرآن کریم با دعوت مسلمانان به وحدت می‌فرماید: ﴿وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا﴾ (آل عمران/۱۰۳) همگی به ریسمان الهی چنگ زنید و از پراکندگی بپرهیزید. و در آیاتی دیگر نیز تاکید می‌کند: از خدا و پیامبر اطاعت کنید و با یکدیگر به ستیزه جویی و کشمکش بر نخیزید و اختلاف نکنید که از هم می‌پاشید و قدرت و نیروی شما از بین می‌رود. (انفال/۴۶).

در شرایط امروز استعمارگران برای تامین منافع شان با دامن زدن به اختلافات قومی و مذهبی در جوامع اسلامی و پشتیبانی از گروه‌های تروریستی و ارهابی زمینه‌های اختلاف، تفرقه و تجزیه کشورهای اسلامی را فراهم می‌کنند. ایالات متحده با طرح خاورمیانه بزرگ و خاورمیانه جدید، گسترش منافع منطقه‌ای خود را محصول برخی تغییرات ارضی در کشورهای اسلامی و عاملی موثر برای تامین امنیت رژیم جعلی صهیونیستی در خاورمیانه می‌پندارد.

امام خمینی علیه السلام به عنوان یک روشنفکر مذهبی و یک مسلمان واقعی با آگاهی از توطئه‌های دشمنان، اندیشه وحدت را مهم‌ترین عامل برای نفی سبیل و سلطه غیرمسلمان بر امت اسلامی می‌داند. (موسوی خمینی، ۱۳۶۸: ۶). از جمله چیزهایی که برای قیام مسلمانان و مستضعفان جهان علیه چپاولگران جهانی و مستکبران جهان خوار لازم به تذکر است آن است که نوعاً قدرت‌های ستمگر از راه ارباب و تهدید یا بوسيله بوق‌های تبلیغاتی خودشان و یا بوسيله عمال مزدور بومی خائن‌شان مقاصد خود را اجرا می‌کنند، در صورتی‌که اگر ملت‌ها با هوشیاری و وحدت در مقابل‌شان بایستند موفق به اجرای آن نخواهند شد. (موسوی خمینی، ۱۳۶۸: ۹۱)

امروز به یاری خداوند متعال بخش بیدار جامعه اسلامی با بهره گیری از آموزه‌های دینی و با تشکیل جبهه مقاومت در کشورهای عراق، سوریه و یمن توانسته موفقیت‌های چشم گیری را برای امت اسلامی به ارمغان آورد. شکست داعش با همه هیمنه و پشتیبانی که از آن توسط جریان غرب گرا انجام می‌شد، خط بطلانی بر پروژه استکبار جهانی در تجزیه کشورهای اسلامی و افراط‌گرایی در جوامع اسلامی بود. اکنون کشورهای اسلامی به یک خودباوری رسیده‌اند که می‌توان با تکیه بر منابع و سرمایه‌های امت اسلامی بر نقشه‌های پلید مستکبران فائق آمد. امام خمینی علیه السلام فرمودند: «دشمن مشترک ما که امروز اسرائیل و آمریکا و امثال این هاست که می‌خواهند حیثیت ما را از بین ببرند و ما را تحت ستم دوباره قرار بدهند، این دشمن مشترک را دفع کنید.» (امام خمینی، ۱۳۷۹: ۲۸۹)

صلح و اتحاد اسلامی

براساس منابع و متون اسلامی، اسلام دین صلح و امنیت است و دیگران را نیز همواره به حرکت در مسیر صلح ترغیب می‌نماید. خداوند متعال دین خاتم را از این رو "اسلام" نامیده است. (آل عمران ۱۹/مائده ۳/حج ۷۸) که واژه اسلام از کلمه عربی "سلم" گرفته شده و به معنای صلح، امنیت، ایمنی و محافظت است و مفهوم ادبی این کلمه امنیت مطلق است. اسلام به عنوان یک دین کامل، تجسم صلح می‌باشد. اسلام بشر را به میانه روی، صلح، مهربانی، اعتدال، شکیبایی، صبر و گذشت تشویق می‌نماید. (طاهر القادری، ۱۳۹۶: ۱۷) سیره پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم در حوزه روابط و مناسبات با اهل کتاب غیر محارب نیز بر مبنای مسامحه و صلح بوده است. در سوره انفال خداوند متعال می‌فرماید: ﴿وَإِنْ جَنَحُوا لِلسَّلْمِ فَاجْنَحْ لَهَا وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ﴾ (انفال/۶۱) اگر به صلح تمایل داشتند، تو نیز به آن تمایل نشان ده و بر خدا توکل کن؛ همانا او شنوا و دانا ست. در آیه ای دیگر نیز می‌فرماید: ﴿ادْخُلُوا فِي السَّلْمِ كَافَّةً﴾ (بقره/۲۰۸) ای کسانی که ایمان آورده اید همگی بدون هیچ اختلافی تسلیم خدا شوید. امروز مسلمانان ضمن توجه به پیام صلح و دوستی که برگرفته از توصیه‌های الهی و تعالیم پیامبر اکرم حضرت محمد صلی الله علیه و آله و سلم بوده است بایسته است برای نجات از تفرقه نیز به توصیه خداوند متعال عمل کنند که می‌فرماید: «همگی به ریسمان الهی چنگ زنید و پراکنده نشوید» (آل عمران/۱۰۳) یعنی اتحاد و وحدت، حول محور توحید و پرهیز از اختلافات، چراکه تفرقه مهم‌ترین سلاح دشمنان به منظور پیشبرد اهداف استعماری آنها می‌باشد.

تنها راهکار جوامع اسلامی برای احیای قدرت مسلمانان در جهان، تلاش برای اتحاد و تامین منافع جهان اسلام و قطع دست استعمارگران از سرزمین‌های اسلامی است. امت اسلامی به عنوان یک مجموعه عظیم، دارای مسائل مبتلا به مشترک، دردهای مشترک و دشمنان مشترک راه حل‌ها و در مان‌های مشترک را هم دارد به عبارتی امت اسلامی به مجموعه ای کلان از انسان‌های هم مسلک اطلاق می‌شود که فراتر از ایرانی بودن، مصری بودن، عراقی بودن و . . . سرنوشت مشترکی دارند. (نویسی، ۱۳۸۶). امت اسلامی در عقیده، شریعت و رسالت از دیگر ملت‌ها متمایز می‌باشند و رسالت آنها همکاری و همبستگی و دعوت به توحید و امر به معروف و نهی از منکر است. ﴿قُلْ هَذِهِ سَبِيلِي أَدْعُو إِلَى اللَّهِ عَلَى بَصِيرَةٍ أَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِي﴾ (یوسف / ۱۰۸) بگو این است راه من که من و هر کس پیروی ام کرد با بینایی به سوی خدا دعوت می‌کنیم. ﴿وَلَتَكُنَّ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ (آل عمران / ۱۰۴) و باید از میان شما گروهی [مردم را] به نیکی دعوت کنند و به کار شایسته وادارند و از زشتی بازدارند و آنان همان رستگارانند. ﴿كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ﴾ (آل عمران / ۱۱۰) شما بهترین امتی هستید که برای مردم پدیدار شده اید به کار پسندیده فرمان می‌دهید و از کار ناپسند باز می‌دارید و به خدا ایمان دارید. ﴿وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَيُطِيعُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ (توبه / ۷۱) و مردان و زنان با ایمان دوستان یکدیگرند که به کارهای پسندیده و ا می‌دارند و از کارهای ناپسند باز می‌دارند و نماز را بر پا می‌کنند و زکات می‌دهند و از خدا و پیامبرش فرمان می‌برند آنانند که خدا به زودی مشمول رحمتشان قرار خواهد داد که خدا توانا و حکیم است. همچنین خداوند متعال می‌فرماید: ﴿إِنَّ هَذِهِ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَأَنَا رَبُّكُمْ فَاعْبُدُونِ﴾ همانا این امت شما، امت واحدی است و من پروردگار شما هستم، پس مرا پرستش کنید. (انبیاء / ۹۲) بر اساس آموزه‌های قرآنی امت به گروهی اطلاق می‌شود که با هدف واحد گرد هم آمده‌اند و به تعبیری دیگر «نظم جهانی محصور در جماعتی کامل از مسلمانان ساکن کره زمین که با تعهد نسبت به آموزه‌های اسلام متحد شده‌اند» (کاشفی، ۱۳۸۷، ۲۲۵) پیامبر اکرم ﷺ پس از هجرت به مدینه، وحدت سیاسی و اجتماعی را بر پایه اخوت ایمانی برقرار ساخت و نشان داد که وحدت

حقیقی ناشی از الفت و وحدت میان جان ها و قلب ها است . (سیدی، ۱۳۸۶) به همین منظور پیامبر اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تدوین منشور مدینه را این گونه شروع کردند: «هَذَا كِتَابٌ مِنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ نَبِيِّ الْمُؤْمِنِينَ قُرَيْشٍ وَ يَثْرِبَ وَ مَنْ تَبِعَهُمْ وَ لَحِقَ بِهِمْ وَ جَاهَدَ مَعَهُمْ أَنَّهُمْ امَةٌ وَاحِدَةٌ مِنْ دُونِ النَّاسِ» این نوشته ای است از محمد صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ میان مومنان و مسلمانان از قریش و یثرب و کسانی که از آنان پیروی کرده و به آنها ملحق شده اند و با آنان در جهاد شرکت نموده‌اند اینان جدای از سایر مردم، امت واحد می باشند. (احمدی میانجی، ۱۴۱۹، ۱۵) پیامبر اسلام صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ در جزیره العرب تضادهای قبیله ای و نژادی را عاملی برای جدایی و تفرقه معرفی نمی کنند، بلکه وجود این تنوع نژاد، قبیله و فرهنگ را ابزار برقراری قرابت دینیمعرفی می کنند . (ارجمندفر، ۱۳۸۷) و در حدیثی معروف این تفاوت ها را رحمت الهی می دانند: «اِخْتِلَافُ أُمَّتِي رَحْمَةٌ» (بحرانی، ۱۳۷۴، ۸۶۹) امروزه تفاوت های فردی و گروهی می تواند زمینه رشد و شکوفایی را فراهم آورد. در تفکر دینی به دنبال آن نیستیم که با وحدت مذاهب سایر مذاهب را کنار بگذاریم، بلکه اتحاد اسلامی از رهگذر حفظ استقلال سایر مذاهب اسلامی محقق می شود . دین مبین اسلام این استعداد را دارد تا تمام ملل دنیا اعم از عرب، عجم، ترک، فارس و . . . را با هم متحد و یک امت بزرگ، به نام امت اسلامی در دنیا ایجاد نماید. (قاسمی، ۱۳۹۳) می توان با وحدت و همدلی میان جوامع اسلامی قدرت حقیقی جهان اسلام را محقق نمود، مسلمانان پس از اعتقاد به خداوند متعال، از سرمایه عظیم اتحاد به عنوان تکیه گاهی استوار در برابر متجاوزان بهره مند خواهند شد. مسلمانان هرچند از نیروی عظیم انسانی، امکانات مادی فراوان، موقعیت های استراتژیک مهم، روحیه معنوی بالا و فرهنگ و دیدگاه اعتقادی و فکری والایی بهره مند هستند، اما اگر میان اجزا و عناصر پراکنده هماهنگی ایجاد نشود، این مجموعه عظیم طعمه ای در چنگال دشمنان محسوب خواهد شد. (صیادنژاد، ۱۳۸۷) متأسفانه در شرایط امروز استبداد داخلی و حاکمیت دولت های خودکامه در برخی کشورهای اسلامی یکی از عوامل مهم سد راه اتحاد جوامع اسلامی است. دولت های مستبد غالباً به دلیل جدایی از مردم، برای تثبیت موقعیت خود، به قدرت های سلطه گر خارجی متوسل می شوند و به جای خدمت به مردم خود، به حامیان خارجی خویش خدمت می کنند و هزینه های سنگینی را به ملت خویش تحمیل می نمایند. (ولایتی، ۱۳۸۹، ۱۶۸ - ۱۶۹) لذا ایجاد وحدت در میان جوامع اسلامی فقط یک امر سیاسی و دولتی نیست بلکه با توجه به

شرایط نامطلوب حاکم بر اکثر کشورهای اسلامی، تنها می‌توان با استفاده از پایگاه‌های سنتی و نهادهای غیر حکومتی، مقوله وحدت و انسجام اسلامی را گسترش داده و از ترویج هر نوع فکر و رفتار تش‌زا و اختلاف‌آفرین ممانعت بعمل آورد. به یاری خداوند متعال منتهای مسیر تشکیل قدرت جهانی اسلام را به ارمغان خواهد آورد که با پذیرش تنوع دولت‌های اسلامی، بستر مناسبی را برای احیای امت واحد اسلامی مهیا خواهد کرد.

جهاد و مقاومت اسلامی

جهاد در لغت از ریشه «جهد و جهد» به معنای مشقت و زحمت و همچنین، به معنای توان و طاقت آمده است (راغب اصفهانی، ۱۴۰۷: ۱۰۱). صاحب قاموس در باره جهاد آورده است: «اصل کلمه جهاد از «جهد» (به فتح جیم و ضم آن) است و به معنای تلاش توأم با رنج و زحمت می‌باشد. جهاد مصدر باب مفاعله و به معنی بسیار تلاش کردن می‌باشد و نیز اسم است به معنی جنگ. جنگ را از آن جهت جهاد گویند که تلاش توأم با رنج است.» (قرشی، ۱۳۸۴: ج ۲، ۷۷). صاحب جواهر در تعریف اصطلاحی جهاد نوشته است: «الجهاد بذل النفس و المال و الوسع فی اعلاء کلمه الاسلام و اقامه شعائر الایمان» (نجفی، ۱۳۶۳: ج ۲۱، ۳) جهاد بذل جان و مال و توان در راه اعتلای اسلام و برپاداشتن شعائر دین است. در بیشتر متون فقه و تفسیر، جهاد به «مقاتله العدو» یعنی اقدام به عملیات مسلحانه علیه دشمن تعریف شده، که در فارسی به جنگ تعبیر گردیده است. در قرآن کریم دو عنوان جهاد و قتال بسیار به کار رفته، در حالی که از مجموع آیات شریفه می‌توان فهمید جهاد نوعی از قتال است که دارای شرایط و خصوصیات محدودکننده است. از سوی دیگر خود جهاد یک مفهوم عام است که بر جهاد با نفس و جهاد با دشمن تقسیم شده است. فقهای شیعه جهاد را به جنگ با دشمن تعریف کرده‌اند و آن را شامل نبرد مسلحانه داخلی با دشمنان و پیکار خارجی با مشرکان می‌دانند. (عمید زنجانی، ۱۳۷۷: ج ۵، ۲۰۵) در یک تقسیم بندی کلی فقهای شیعه جهاد را به دو دسته جهاد ابتدایی (تهاجمی) و جهاد دفاعی تقسیم کرده‌اند. (عمید زنجانی، ۱۳۷۷: ج ۵، ۲۰۵)

جهاد ابتدایی یا رهایی بخشی، محورهای ذیل را شامل می‌شود:

۱. آزاد کردن ملت‌ها و توده‌های مردمی که آزادی آنها سلب شده است؛ ﴿وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا

تَكُونُ فِتْنَةً وَيَكُونَ الدِّينُ لِلَّهِ فَإِنْ اٰنتَهَوْا فَلَا عُدْوَانَ اِلَّا عَلَى الظَّالِمِيْنَ ﴿١٩٣﴾ (بقره/۱۹۳) با كفار جهاد كنيد تا فتنه و فساد از روى زمين برطرف شود و دين خدا حاكم باشد و اگر (از فتنه) دست برداشتند (با آنها عدالت كنيد كه) تجاوز جز بر ستمكاران روا نيست.

۲. رهايى ملت‌ها و گروه‌هاى تحت ستم كه توانايى بازستاندن حق خود را ندارند؛ ﴿اِنَّ فِرْعَوْنَ عَلَا فِي الْاَرْضِ وَ جَعَلَ اَهْلَهَا شِيْعًا يَسْتَضِعُّ طَائِفَةً مِنْهُمْ يُدْبِحُ اَبْنَاءَهُمْ وَ يَسْتَحْيِي نِسَاءَهُمْ اِنَّهٗ كَانَ مِنَ الْمُسِيْدِيْنَ، وَ نُرِيْدُ اَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِيْنَ اسْتَضَعُّوْا فِي الْاَرْضِ وَ نَجْعَلَهُمْ الْاُوَارِثِيْنَ﴾ (قصص / ۴ و ۵) همانا فرعون در زمين (مصر) تكبر و گردنكشى آغاز كرد و ميان اهل آن سرزمين تفرقه و اختلاف افكند، طايفه اى از آنها (بنى اسرائيل) را سخت ضعيف و ذليل مى‌كرد، پسرانشان را مى‌كشت (كه مبادا به ظهور موسى قدرت يابند) و زنانشان را زنده مى‌گذاشت (كه به خدمت پردازند) همانا فرعون مردى بسيار مفسد و بد انديش بود و ما اراده داشتيم كه بر آن طايفه ضعيف و ذليل كرده شده در آن سرزمين منت گذارده و آنها را پيشوايان (خلق) قرار دهيم و وارث (ملك و جاه فرعونيان) گردانيم.

۳. كمك و همراهى با نهضت‌هاى آزادى بخش و مستضعفانى كه در سراسر جهان براى نجات خود از بند استكبار و ستم مى‌جنگند ﴿وَ مَا لَكُمْ لَا تُقَاتِلُوْنَ فِي سَبِيْلِ اللّٰهِ وَ الْمُسْتَضْعَفِيْنَ مِنَ الرِّجَالِ وَ النِّسَاءِ وَ الْوَالِدَانِ الَّذِيْنَ يَقُوْلُوْنَ رَبَّنَا اَخْرِجْنَا مِنْ هٰذِهِ الْقَرْيَةِ الظَّالِمِ اَهْلُهَا وَ اجْعَلْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ نَصِيْرًا ﴿نساء/ ۷۵﴾ شما را چه شده كه در راه خدا و (در راه نجات) مردان و زنان و كودكان مستضعف نمى‌جنگيد، آنانكه مى‌گويند: پروردگارا ما را از اين شهرى كه مردمش ستمگرند بيرون بر و از جانب خود رهبر و سرپرستى براى ما قرار ده و از سوى خودت، ياورى براى ما تعيين فرما.

آنچه از آيين قرآنى و سنت نبوى و برگرفته از آيات و احاديث مربوط به جهاد و جنگ مى‌شود استنباط كرد آن است كه وظيفه امت اسلامى، كسب آمادگى و تدارك هميشگى و دائمى براى جهاد و مبارزه است. خداوند متعال مى‌فرمايد: ﴿وَلِلّٰهِ الْعِزَّةُ وَ لِرَسُوْلِهِ وَ لِلْمُؤْمِنِيْنَ وَ لَكِنَّ الْمُنَافِقِيْنَ لَا يَعْلَمُوْنَ﴾ (منافقون/ ۸) در حالى كه عزت مخصوص خدا و رسول او و مؤمنان است؛ ولى منافقان نمى‌دانند.

مسلمانان بايد طبيعت زندگى را درك كنند، واقعيت مردم را بشناسند و نهايت تلاش و كوشش خود را براى تهيه نيرو و تدارك بكار گيرند. در اينجاست كه خداوند متعال خطاب به مومنان مى‌گويد:

﴿وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْحَيْلِ تُرْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ وَآخَرِينَ مِنْ دُونِهِمْ لَا تَعْلَمُوهُمْ اللَّهُ يَعْلَمُهُمْ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يُوَفَّ إِلَيْكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تُظْلَمُونَ﴾ (انفال / ۶۰) و آنچه در توان دارید از نیرو و اسبان بسته (آماده)، در برابر آنان فراهم سازید که بدان دشمن خداوند و دشمن خود را به هراس می افکنید و نیز جز آنها کسانی دیگر را که شما نمی شناسید (اما) خداوند آنان را می شناسد و آنچه در راه خداوند ببخشید، به شما تمام باز خواهند داد و بر شما ستم نخواهد رفت.

پیامبر اسلام ﷺ در این خصوص می فرماید: «إِنَّ اللَّهَ أَعَزُّ أُمَّتِي بِسَنَابِكِ حَيْلِهَا وَمَرَازِكِ رِمَاحِهَا» خداوند امت مرا به وسیله سم اسب ها و فروگاه نیزه ها عزیز ساخت. (ابن بابویه، ۱۳۷۶، ۵۷۷) و نیز ایشان می فرمایند: لَخَيْرُ كُلِّهِ فِي السَّيْفِ وَتَحْتَ ظِلِّ السَّيْفِ تمام خیر و برکت در شمشیر و زیر سایه شمشیر است. (ابن بابویه، ۱۳۷۶، ۵۷۸).

خداوند متعال می فرماید: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَى تِجَارَةٍ تُنْجِيكُمْ مِنْ عَذَابِ أَلِيمٍ * تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ ذَلِكَ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ * يَعْفِرُ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَيُدْخِلُكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَمَسَاكِنَ طَيِّبَةً فِي جَنَّاتٍ عَدْنٍ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ * وَأُخْرَى تُحِبُّونَهَا نَصْرٌ مِنَ اللَّهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ وَبَشْرُ الْمُؤْمِنِينَ﴾ (صف / ۱۰-۱۳) ای مؤمنان، آیا می خواهید شما را به داد و ستدی رهنمون شوم که از عذابی دردناک رهاییتان می بخشد؟ و به خدا و پیامبرش ایمان آورده و در راه خداوند با مال و جان خویش جهاد کنید این برای شما بهتر است اگر بدانید تا گناه تان را ببخشاید و شما را به بهشت هایی که از بن آنها جویبارها روان است و به جایگاه هایی پاکیزه در بهشت برین درآورد، این همان رستگاری سترگ است و چیز دیگری که آن را دوست می دارید، یاری از سوی خداوند و پیروزی نزدیک است و به مؤمنان مژده بده.

همچنین خداوند متعال می فرماید: ﴿وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ﴾ (آل عمران / ۱۶۹) و کسانی را که در راه خدا کشته شده اند، مرده مپندار که زنده اند و نزد پروردگارشان روزی داده می شوند. ﴿إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنْ هُمْ الْجَنَّةَ يَفْتَلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيَقْتُلُونَ وَيُقْتَلُونَ وَعَدَا عَلَيْهِ حَقًّا فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ وَالْقُرْآنِ وَمَنْ أَوْفَى بِعَهْدِهِ مِنَ اللَّهِ فَاسْتَبْشِرُوا بِبَيْعِكُمُ الَّذِي بَايَعْتُمْ بِهِ وَذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ﴾ (توبه / ۱۱۱) همانا خداوند متعال از مؤمنان جان و مالشان را به [بهای] اینکه بهشت برای آنان باشد خریده است همان کسانی که در راه خدا می

جنگند و می کشند و کشته می شوند [این] به عنوان وعده حقی در تورات و انجیل و قرآن بر عهده اوست و چه کسی از خدا به عهد خویش وفادارتر است پس به این معامله ای که با او کرده اید شادمان باشید و این همان کامیابی بزرگ است. خداوند متعال می فرماید: ﴿قَاتِلُوهُمْ يُعَذِّبَهُمُ اللَّهُ بِأَيْدِيكُمْ وَيُخْزِيهِمْ وَيَنْصُرْكُمْ عَلَيْهِمْ وَيَشْفِ صُدُورَ قَوْمٍ مُّؤْمِنِينَ * وَيُذْهِبْ غَيْظَ قُلُوبِهِمْ وَيَتُوبَ اللَّهُ عَلَىٰ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ * أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تُتْرَكُوا وَلَمَّا يَعْلَمِ اللَّهُ الَّذِينَ جَاهَدُوا مِنْكُمْ وَلَمْ يَتَّخِذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلَا رَسُولِهِ وَلَا الْمُؤْمِنِينَ وَلِيجَةً وَاللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ﴾ (توبه/ ۱۴ و ۱۵ و ۱۶) با آنان پیکار کنید تا خداوند آنها را به دست شما عذاب کند و خوارشان گرداند و شما را بر آنان پیروزی دهد و دل های گروهی مؤمن را خنک گرداند و خشم دل های آنان را بزدايد و خداوند از هر که خواهد توبه می پذیرد و خداوند دانایی فرزانه است. آیا پنداشته اید که به خود وا گذاشته می شوید در حالیکه هنوز خداوند کسانی از شما را که جهاد کرده اند و جز خداوند و پیامبرش و مؤمنان، هم رازی نگزیده اند، معلوم ندانسته است؟! و خداوند از آنچه انجام می دهید آگاه است.

در شرایط امروز مجاهدان اسلامی با ایمان به وعده های الهی و برای احیاء مجد و عظمت امت اسلامی در نبرد با دشمنان اسلام توانستند دشمنان از بن مسلح را در غزه، لبنان، عراق، سوریه، یمن و افغانستان با شکست مواجه سازند. اکنون به یاری خداوند متعال جریان مقاومت اسلامی توانسته است عزت امت اسلامی را احیاء نماید و بارقه امید به تشکیل امت واحد اسلامی را در دل های مسلمانان جهان زنده نگه دارد. امروز جهان اسلام به این آگاهی رسیده که با تکیه بر باورها و ارزش های مشترک و با تشکیل جبهه واحد در تمام عرصه های فرهنگی، اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و نظامی می تواند در برابر دشمنان پیروز شود. نخبگان جوامع اسلامی اذعان دارند که با شناخت دقیق از فرهنگ اسلامی و باز تعریف آرمان هایی چون استقلال، آزادی، عزت، عدالت و اتحاد می توانند مجد و عظمت امت اسلامی را احیا نمایند. این امر از لحاظ عقلی نیز قابل پذیرش است، نتیجه طبیعی اتحاد و یکپارچگی در جامعه، پیروزی و موفقیت است. در حقیقت، نقش اتحاد در بقای ملت ها نقشی حیاتی دارد. آموزه های قرآنی با فراخواندن مسلمانان به وحدت، راهکار اصلی را فرهنگ سازی و روشننگری میان جوامع مسلمان می دانند. این وظیفه مهم می بایست توسط دولتمردان، متفکران، اندیشمندان و رهبران دینی انجام پذیرد. (موثقی، ۱۳۷۱: ۳۸)

فلسطین و مقاومت اسلامی

خاورمیانه با بهره مندی از ذخایر عظیم نفت و گاز، موقعیت ژئوپلیتیک و استراتژیک و ویژگی های فرهنگی و مذهبی از اهمیتی بسیاری برخوردار است. خاورمیانه کشورهای ایران، ترکیه، عراق، سوریه، لبنان، اردن، فلسطین اشغالی، شبه جزیره سینا، عربستان سعودی، امارات متحده عربی، بحرین، عمان، قطر، کویت و یمن را شامل شده و همواره عرصه تاخت و تاز قدرت های استکباری بوده است. (شیرودی، ۱۳۸۵، ۷۵) به طوری که همواره یکی از اهداف غرب و جامعه استعمارگران جهانی، دستیابی آسان به نفت و گاز فراوان و ارزان خاورمیانه و جذب دلارهای نفتی از طریق افزایش صادرات کالا به کشورهای نفت خیز بوده است. همچنین غرب از رژیم های وابسته که زمینه و بستر عرضه نفت ارزان و فروش کالاهای گران غرب، به ویژه تسلیحات را فراهم می آورند، حمایت می کند. از دیگرعلاقه مندی های غرب در خاورمیانه، حفظ و تقویت اسرائیل است. موجودیت اسرائیل نتیجه اتحاد امپریالیسم بریتانیا و استعمار صهیونیستی در دوران جنگ جهانی اول (سال ۱۹۱۷) است. فلسطین که تحت قیومت و استعمار بریتانیا قرار داشت در نتیجه "اعلامیه بالفور" در تاریخ ۲ نوامبر ۱۹۱۷ بطور رسمی انگلیس متعهد شد که از استقرار یک کانون ملی یهود در فلسطین حمایت کند. این اقدام باعث شد دروازه های فلسطین به روی صهیونیست ها باز شود و زمینه غصب املاک فلسطینی ها و اخراج آنها از سرزمین های مادری شان مهیا شود. سرانجام رژیم جعلی صهیونیستی با حمایت ایالات متحده آمریکا و سایر متحدان از طریق قطعنامه ۱۸۱ مجمع عمومی سازمان ملل متحد در تاریخ ۲۹ نوامبر ۱۹۴۷ تشکیل شد. مطابق این قطعنامه سرزمین فلسطین به دو کشور عبری و فلسطینی تقسیم گردید. رژیم جعلی صهیونیستی با تخریب فرهنگ انسانی، کارشکنی اقتصادی، رخنه در دستگاه های امنیتی، مشارکت در سرکوب جنبش های آزادی بخش، گسترش خدمات نظامی، اعمال جاسوسی و اعطای کمک های مالی، زمینه نفوذ آمریکا در منطقه خاورمیانه را تسهیل کرد. (شیرودی، ۱۳۸۵، ۸۲) اسرائیل موفق شد قلمرو اراضی غرب را با همه ویژگی هایش در شرق امتداد بخشد و به مثابه یکی از ایالت های آمریکا در خاورمیانه، القاگر فرهنگ غرب در جامعه مسلمانان باشد. این ویژگی منحصر به فرد اسرائیل در خاورمیانه موجب شد به عنوان یک کانون واقعی قدرت سیاسی در جهان و همچنین یک کانون نظامی استراتژیک تسلط بر جهان محسوب شود. (شیرودی، ۱۳۸۵، ۸۳) سلطه جویی رژیم صهیونیستی

پشتوانه ای اعتقادی هم دارد بر اساس آموزه های اعتقادی صهیونیست ها، دامنه حکومت یهود از نیل تا فرات است اما اگر صهیونیست ها بتوانند سیطره بر کل دنیا را خواهان هستند. (جدید بناب، ۱۳۸۶، ۳۲۱) امروز می بینیم که رژیم کودک کش صهیونیستی قلب جهان اسلام را اشغال کرده و با ظلم به مسلمانان فلسطینی زمینه اخراج آنها را از سرزمین مادری شان فراهم ساخته است. دین مبین اسلام استقلال، آزادی و عدالت اجتماعی را حق همه انسان ها می داند. بر اساس آموزه های اسلامی، هیچ مسلمانی نمی تواند نسبت به تجاوز به حقوق سایر انسان ها و مظلومیت انسان های بی گناه بی - توجه باشد. (شجاعی، ۱۳۸۹) چراکه مسلمانان وظیف دارند نسبت به ظلم به هم نوعان خود بی تفاوت نباشد حال اگر مسلمانی در جایی مظلوم واقع شود، این مسئولیت خطیر اهمیتی مضاعف پیدا می کند. پیامبر اسلام صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ در این خصوص می فرماید: «مَنْ أَصْبَحَ وَلَمْ يَهْتَمَّ بِأُمُورِ الْمُسْلِمِينَ، فَلَيْسَ بِمُسْلِمٍ وَ مَنْ سَمِعَ رَجُلًا ينادي يا للمسلمين فلم يجبه فليس بمسلم» هر کس صبح کند در حالیکه نگران امور مسلمانان نباشد، مسلمان نیست و هر کس ندای مسلمانی را بشنود که یا للمسلمین می گوید و جواب او را ندهد، مسلمان نیست. (کلینی، ۱۴۰۷، ۱۶۴) یعنی شرط پذیرش حقیقی اسلام، رسیدگی به امور مسلمانان و دغدغه داشتن برای سعادت امت اسلامی است. اکنون مساله فلسطین برای همه مسلمانان یک مساله اساسی و یک فریضه است. همه علمای شیعه و سنی، تصریح دارند که اگر بخشی از میهن اسلامی در تصرف دشمنان اسلام قرار گرفت، وظیفه مسلمانان است که دفاع کنند تا بتوانند سرزمین های غصب شده را برگردانند. وجوب عینی جهاد دفاعی در قضیه فلسطین واضح است. جهاد ابتدایی واجب کفایی است؛ اما در غیر این مورد جهاد دفاعی که اظهر مصادیق دفاع هم هست، واجب عینی است. (خامنه ای، ۱۳۹۲، ۲۶۵) بنابراین هر کس هر طور و به هر کیفیتی که می تواند در قبال مساله فلسطین وظیفه و مسئولیت دارد. از جمله اقدامات عملی مسلمانان در حمایت از ملت مظلوم فلسطین علیه اشغالگران صهیونیستی، راهپیمایی در آخرین جمعه ماه مبارک رمضان است که با تدبیر بنیان گذار انقلاب اسلامی روز جهانی قدس نام گرفته است. روز قدس باعث شد مسئله فلسطین از یک مقوله عربی فراتر رفته و به یک مقوله انسانی و اسلامی تبدیل شود. در شرایط امروز رژیم اشغالگر صهیونیستی فقط به اشغال فلسطین و جنایات انجام گرفته در آنجا اکتفا نخواهند کرد بلکه سودای سیطره بر تمامی کشورهای خاورمیانه را در سر دارد و برای انجام این هدف با هماهنگی قدرت های استکباری به ویژه

آمریکا در تلاش است تا با نفوذ در کشورهای خاورمیانه و سیطره کامل بر آن‌ها به آرزوی نائل شود. (جدید بناب، ۱۳۸۶، ۱۸۲) در شرایط فعلی آمریکا می‌خواهد تهدید رژیم صهیونیستی در عرصه سیاست‌های منطقه ای را بی اثر جلوه دهد و با طرح همکاری‌های عربی - عبری و عادی سازی روابط کشورهای عربی منطقه با این رژیم غاصب برای به رسمیت شناختن دولت جعلی اسرائیل تلاش می‌کند، البته واکنش به موقع و موضع گیری شفاف ملت‌ها و دولت‌های اسلامی در محکوم کردن چنین روابط سازشکارانه‌ای، عامل بازدارنده‌ای در این زمینه به شمار می‌رود. رویکرد همگرایانه کشورهای اسلامی نسبت به قضیه فلسطین و موضع گیری واحد آنان، نه تنها منجر به خروج اشغالگران از قدس شریف می‌شود بلکه خطر و تهدید جدی علیه کشورهای اسلامی منطقه خاورمیانه را برطرف خواهد کرد. کشورهای اسلامی در سایه همگرایی و در جهت تأمین اهداف و منافع مشترک، می‌توانند هیمنه پوشالی استکبار و سلطه گران را در هم شکسته و هر گونه توطئه از سوی آنان علیه ممالک اسلامی را ناکام گذارند، چراکه اکثر صدمه ها و لطمه هایی که بر پیکره جهان اسلام وارد می‌شود به طور عمده ناشی از ضعف اراده جمعی کشورهای اسلامی است. متأسفانه مسلمانان اراده نکردند که انرژی درونی خود را به مستکبران و قدرت های شیطانی نشان دهند در حالیکه آنان می‌توانند در برابر تجاوزات قدرت های شیطانی اراده بالنده و مقاومی نشان دهند و دشمن را ناکام نمایند. (نوایی، ۱۳۸۶) اکنون صف آرای مسلمانان در برابر دشمنان برای حفظ منافع مادی و معنوی آنان و گسترش اسلام ضرورت دارد، مسلمانان باید همچون زنجیره ای به هم پیوسته باشند و همانند سدی نفوذ ناپذیر، در برابر دشمنان ظاهر شوند. مسلمانان با حفظ آرایش تدافعی در برابر متجاوزان و با طرح اقدامات پیشگیرانه می‌توانند نسبت به حفظ منافع امت اسلامی و آزادی قدس شریف نقش آفرینی کنند.

نتیجه گیری

جهاد و مقاومت اسلامی یکی از عناصر پایدار در جهت باز تعریف امت واحده اسلامی به شمار می‌رود. جهان اسلام با عبور از دوره افتراق و تفرقه و با تشکیل صفوف واحد در تمام عرصه‌های فرهنگی، اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و نظامی خواهد توانست با بهرمندی از ظرفیت‌های ممتاز سرزمینی و موقعیت‌های مادی و معنوی به آرمان تشکیل امت واحده اسلامی دست یابد. مسلمانان با عمل به آموزه‌های قرآنی و سیره نبوی و با آگاهی از کید دشمنان در تفرقه امت اسلامی، خواهند

توانست در صفوف واحدی قرار گرفته و برای آزادی قدس شریف جهاد نمایند. این جهاد مقدس به یاری خداوند متعال همچون پیروزی‌های جبهه مقاومت در سوریه، عراق، لبنان، یمن و افغانستان به پیروزی خواهد رسید. ان شاء الله. محورهای مورد توجه جوامع اسلامی:

۱- نفی انگیزه‌ها و تعصبات قومی نژادی

۲- تکیه بر قدرت معنوی، تقویت خودباوری، شناخت و آگاهی مسلمانان از ظرفیت‌های

ممتاز جهان اسلام

۳- فراهم آوردن زمینه‌های عملی وحدت و همبستگی و پرهیز از دامن زدن به اختلافات مذهبی

۴- تأکید بر نقاط اشتراک به منظور توسعه دامنه وحدت سیاسی، اقتصادی و فرهنگی

۵- توجه به همگرایی جوامع اسلامی

منابع

۱. قرآن کریم
۲. ابن بابویه، محمد بن علی، (۱۳۷۶)، الامالی (للمصدق)، تهران، کتابچی
۳. احمدی میانجی، علی، (۱۴۱۹)، مکاتیب الرسول ﷺ، قم، دار الحدیث، ج ۳
۴. ارجمندفر، سعید (۱۳۸۷)، "مبانی تقریب نظری در قرآن و سنت"، فصلنامه راه تربیت، سال دوم، ش ۶، ص ۹۹ - ۷۹
۵. امام خمینی، سید روح الله، صحیفه امام، ج ۱۶، چاپ دوم، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، تهران، ۱۳۷۹
۶. بحرانی، سید هاشم بن سلیمان (۱۳۷۴)، قم، مؤسسه بعثه، ج ۲
۷. جدید بناب، علی، (۱۳۸۶)، عملکرد صهیونیسم نسبت به جهان اسلام، قم، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی رحمته الله علیه
۸. حافظ نیا، محمدرضا و سیدهادی زرقانی، «جایگاه ایران در نظام ژئوپلیتیک جهانی و منطقه ای»، فصلنامه راهبرد دفاعی سال پنجم، ش ۱۸، مرکز تحقیقات راهبردی دفاعی، تهران، ۱۳۸۶
۹. خامنه ای، علی، (۱۳۹۰)، فلسطین، به کوشش سید صالح میرزایی، تهران، انقلاب اسلامی
۱۰. راغب اصفهانی، حسین بن محمد (۱۴۰۷)، مفردات، بیروت، نشر دار الفکر
۱۱. سیدی، سید حسین (۱۳۸۶)، "مؤلفه های وحدت در اندیشه اسلامی"، دو ماهنامه اندیشه حوزه، سال سیزدهم، ش ۶۸ - ۶۷، ص ۸۸ - ۸۱
۱۲. شجاعی، هادی، (۱۳۸۹)، "اهداف و راهبردهای سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران"، فصلنامه معرفت، سال نوزدهم، ش ۱۵۳، ص ۴۰ - ۲۳
۱۳. شیرودی، مرتضی (۱۳۸۵)، فلسطین و صهیونیسم، بی جا، اداره آموزش عقیدتی سیاسی نمایندگی ولی فقیه در سپاه
۱۴. صیاد نژاد، علی رضا (۱۳۸۷)، "استراتژی تقریب کشورهای اسلامی و راهکار گفتگو"، فصلنامه راه تربیت، سال دوم، ش ۶، ص ۱۸۳ - ۱۴۹

۱۵. طاهرالقادری، محمد (۱۳۹۶)، "جنگ خشونت ترور"، مترجمان زینب قربانی و فاطمه قربانی، تهران، شورای برنامه ریزی مدارس علوم دینی اهل سنت
۱۶. عزتی، عزت الله، ژئوپلیتیک، انتشارات سمت، تهران، ۱۳۷۱
۱۷. عمید زنجانی، عباسعلی (۱۳۷۷)، فقه سیاسی، تهران، امیرکبیر
۱۸. قاسمی، بهزاد (۱۳۹۳)، "مسأله شناسی چالش های اساسی جهان اسلام از نظر امام خمینی علیه السلام"، فصلنامه پانزده خرداد، سال یازدهم، ش ۳۹، ص ۱۰۱-۱۲۵
۱۹. قرشی، علی اکبر (۱۳۸۴)، قاموس قرآن، تهران، دارالکتب الاسلامیه
۲۰. کاشفی، محمد رضا (۱۳۸۷)، تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی، قم، جامعه المصطفی العالمیه
۲۱. کلینی، محمد بن یعقوب، (۱۴۰۷ق)، الکافی، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ج ۲
۲۲. موثقی، سید احمد. (۱۳۷۱)، استراتژی وحدت در اندیشه سیاسی اسلام، قم، دفتر تبلیغات اسلامی
۲۳. موسوی خمینی، روح الله، (۱۳۶۸)، صحیفه انقلاب، وصیت نامه سیاسی الهی رهبر کبیر انقلاب اسلامی و بنیان گذار جمهوری اسلامی ایران، سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی
۲۴. نجفی، محمد حسن (۱۳۶۳)، جواهرالکلام، تحقیق عباس القوچانی، تهران، دارالکتب الاسلامیه
۲۵. نوایی، علی اکبر (۱۳۸۶)، "انسجام اسلامی از منظر امام خمینی و مقام معظم رهبری"، دو ماهنامه اندیشه حوزه، سال سیزدهم، ش ۶۸-۶۷، ص ۳۲-۴
۲۶. ولایتی، علی اکبر، رضا سعیدمحمدی، تحلیل تجارب همگرایی در جهان اسلام، دانش سیاسی، شماره اول، بهار و تابستان ۱۳۸۹.